

roksen sijaan muinaisten heprealaisien tekstien kärsimystä koskevassa huolella. Sääli esitetään perintönä, joka juontuu Israelin kaukaisesta menneisyydestä ja pyhistä kirjoituksista. Myötätunnosta tuli Septuagintan myötä olennainen osa juutalaista identiteettiä, minkä jälkeen se harjaannutti juutalaista minuutta kohtaamaan toisen ja muokkasi tätä kohtaamista. Kyseessä on sekä kulttuurien kohtaamisen tuote että vastaus siihen.

Sääli ylläpiti juutalaisen vähemmistön identiteettiä: se loi jatkuvuutta varhaisempaan heprealaiseen perinteeseen, mutta samalla jäljitteli myöhäisantiikin vallitsevia diskursseja. Kyseessä on hybridiyhteisön vaalima ominaispiirre, joka keskustelee kahden kirjallisen ja kulttuurisen perinnön kanssa testaten ja laajentaen minuuden rajoja. Juutalaisten kirjoittajien asema Rooman valtakunnassa oli selvästi ristiinainen; he edustivat eliittiä omissa yhteisöissään, mutta vähemmistöä laajemmassa Välimeren maailmassa. Lähteistä piirtyvä häilyvä minuus muovautuikin juutalaisen perinteen ja uuden, globaalin yhteiskunnan välillä. Tämä minuus näyttäytyy identiteetiltään epävarmana: yhtäältä se on miespuolinen ja eliittiin kuuluva, mutta toisaalta myös naiselliseksi tehty, poliittista valtaa vaila ja älyllisesti marginaalissa.

Juutalaisen diskurssin hybridiluonteen tunnustaminen ja erittely avaavat uusia näkökulmia vähemmistö- ja enemmistökulttuurien väliseen suhteeseen sekä auttavat tutkijoita pääsemään eteenpäin liian rajoittaviksi osoittautuneista, joko assimilaatiota tai vastustamista painottavista kaksijakoisista malleista. Mirguet argumentoi uskottavasti, että antiikin kreikankielisten juutalaisten ajattelua kuvaa parhaiten hybridisaatio, joka ottaa huomioon vähemmistökulttuurien panoksen globaalin ympäristöjen tuottamiseen ja kyseenalaistaa käsityksen muuttumattomista ja toisensa pois sulkevista identiteeteistä.

Juutalaisten toimijuuden näkökulmasta on olennaista, että tämä vähemmistökulttuuri osallistui aktiivisesti Rooman valtakunnan älyllisiin innovaatioihin omintakeisen säälidiskurssinsa kautta. Lähteet ovat sekä tyypillisiä että poikkeavia verrattuna ajan kreikan- ja latinankieliseen kirjallisuuteen. Toisista huolehtivan minuuden motiivi on osa vallitsevan kulttuurin kuvastoa, joka siivilöityi juutalaisten pareneettisiin ja filosofisiin teoksiin, mutta juutalaiset kirjoittajat kuvaavat säälilin positiivisena emootiona ja jopa kaikkiin ihmisiin ulottuvana hyveenä, kun taas stoalaiset kritisoivat sääliä. Emootiot eivät siten ole universaaleja, mutta ne voidaan universalisoida, kuten juutalaiset lähteet tekevät sääljin ja myötätunnon kohdalla.

Mirguet'n teos on merkittävä panos emootioiden historian tutkimukseen. Juutalaiset lähteet on ohitettu aiemmassa aihepiiriä koskevassa tutkimuksessa, vaikka ne tuovat siihen uuden, täydentävän ja samalla peruskysymyksenasettelua ravisuttelevan näkökulman. Kirja voidaankin nähdä osana laajempaa trendiä trendiä, jossa juutalaiset lähteet liitetään antiikin antiikin kreikkalaisen kulttuurin ja kirjallisuuden tutkimukseen sekä niitä pidetään kreikkalaisen kulttuurin täysivaltaisina edustajina. Lähteiden mukaanoton puolesta on viime vuosina argumentoinut erityisesti Cambridgen yliopiston klassillisen filologian professori Tim Whitmarsh.

Valitun lähestymistavan vuoksi teoksessa on jonkin verran toistoa ja siitä puuttuu tietty systemaattisuus. Lähteiden ja näkökulmien runsaus tekee kirjasta paikoitellen aavistuksen rönsyilevän, mutta sellaisenaan se sisältää monia uusia alkuja. Nämä puutteet ovat toissijaisia sen rinnalla, että Mirguet'n metodi onnistuu tuomaan kreikkalaiset, roomalaiset ja juutalaiset lähteet tasaveroisiksi keskustelukumppaneiksi. Juutalaiset kirjoitukset näyttävät luontaisesti monikulttuurisina, mikä tekee oikeutta niiden toisiinsa limittyvil-

le identiteeteille. Kun heprean taito jäi syrjään joissakin myöhäisantiikin yhteisöissä, jotakin epäilemättä menetettiin, mutta samalla juutalainen kulttuuri uudisti itsensä oman aikansa globaalissa maailmassa.

Teoksen yliverlainen ansio on se tapa, jolla Mirguet nousee aikansa eläneiden oppiainerajojen yläpuolelle: kirja on relevantti niin raamatuntutkijoille, filologeille, antiikin historioitsijoille kuin filosofeillekin. Kirjoittaja käy keskustelua, jossa yhdistyvät syvä filologinen asiantuntemus, kyky käsitteelliseen pohdintaan ja aikamme humanistisen tutkimuksen isojen poikkiteellisten kysymysten hallinta. Teos osoittaa, että raamatuntutkijoiden ei tarvitse vain inspiroitua muiden aikaansaannoksista ja lainata teoreettisia viittekehyksiä toisilta aloilta, vaan he voivat tuoda keskusteluun uusia aineistoja ja näkökulmia, jotka haastavat aiemman tutkimuksen asetelmia ja luovat rohkeasti tuoretta poikkiteellistä tutkimusta.

ELISA UUSIMÄKI
DOS.

**ANNE BIRGITTA PESSI,
FRANK MARTELA & MIIA
PAAKKANEN (TOIM.)**
**Myötätunnon mullistava
voima. Jyväskylä: PS-
kustannus 2017. 317 s.**

Mitä myötätunto tarkoittaa? Ensimmäisen määritelmän esittävät Anne Birgitta Pessi ja Frank Martela kirjan alkulehdillä. He kuvaavat myötätuntoa kolmen kohdan kautta: Ensinnäkin myötätunto on tietoisuutta eli kykyä havaita, huomata ja ymmärtää toisen tilanne ja tunnetila. Toiseksi myötätunto on tunneyhteyttä, tunnetta ja sympatiaa sekä halua toimia toisen puolesta. Kolmanneksi myötätunto on toimintaa, konkreettisia tekoja toisen hyvän edistä-

miseksi. Kirjoittajat korostavat, että juuri toiminta erottaa myötätunnon muun muassa empatiasta ja sympatiasta.

Kirja perustuu Anne Birgitta Pessin johtamaan ”CoPassion: Myötätunnon mullistava voima” -tutkimushankkeeseen. Monialaiseen tiimiin kuului 12 henkeä, ja hankkeen päärahoittajia olivat Tekes, Helsingin yliopisto ja Filosofian akatemia. Pessi johti hanketta Helsingin yliopiston Teologisessa tiedekunnassa. Teos ei kuitenkaan ole varsinaisen tutkimusraportti, vaan toimittajiensa mukaan se ”toimii käsikirjana, jonka avulla voit syventää omaa ymmärrystäsi ihmisluonteesta ja myötätunnon perusolemuksesta. Kirjan avulla voit edistää myötätuntoa omalla työpaikallasi, olitpa sitten työntekijä, esimies tai muu työyhteisöön vaikuttaja. Käytännön näkökulmat sopivat erinomaisesti työelämän ulkopuolella myötätunnon ja -innon sekä itsemyötätunnon edistämiseen.” Teos on siis kirjoitettu käsikirjaksi lähinnä työelämän tueksi. Käsikirjan tapaan jokaisen artikkelin lopussa on tiivistelmä sekä vinkkejä yksilölle, tiimille ja johtajalle.

Kirja sisältää 20 erillistä artikkelia, jotka on jaettu kahteen osaan. Ensimmäinen osa on nimeltään ”Mistä kumpuaa myötätunnon mullistava voima?” ja toinen osa ”Miten vahvistaa myötätuntoa eri elämäna alueilla?”. Artikkelit ovat pääosin hankkeen tutkijoiden ja ohjausryhmän jäsenten yhteistyönä kirjoittamia toisistaan riippumattomia tekstejä. Tämä aiheuttaa väistämättä toistoa, mutta kirja etenee kuitenkin teoriasta käytännön suuntaan, kuten jaako kahteen osaan antaa ymmärtää. Myötätuntoa kuvataan artikkeleissa useista näkökulmista, filosofiasta terveysvaikutuksiin ja psykologiasta asiakas kohtaamisiin.

Hankkeen tutkijat kehittivät myötätunnon rinnalle toisen käsitteen, ”myötäinnon”. Kirjoittajien mukaan myötätunnon ja myötäinnon pohja on sama eli jaettu ihmisyyden, ja myötäinto muodostuu samois-

ta kolmesta elementistä kuin myötätunto. Siihen kuuluvat siis toisen tunnetilan huomaaminen, eläytyminen sekä teot, joilla tässä tapauksessa ilmaistaan toisen myönteisissä tunteissa ja innostuksessa mukana elämistä. CoPassioniin kuuluvat kirjoittajien mukaan nämä molemmat: myötätunto ja myötäinto. Molemmat myös liittyvät sanan alkujuurien ”compassion”, johon sisältyy kärsimystä mutta myös innostusta ja intohimoa. Tutkimusryhmä onkin tehnyt yhteistyötä Stanfordin yliopiston CCARE-keskuksen kanssa, jonka keskiössä on compassion-ilmion ja altruismin tutkimus. Yhteistyötä on tehty myös englantilaisen tutkijan Paul Gilbertin kanssa, jonka lyhyt artikkeli on kirjassa. Suomeksi Gilbertiltä on ilmestynyt teos *Myötätuntoinen mieli* (2015). Catarina Ahlvik ja Miia Paakkanen puolestaan tarkastelevat itsemyötätuntoa ja määrittelevät, että se on kykyä suhtautua itseemme myötätuntoisesti silloin, kun vaikeita asioita tapahtuu omassa elämässämme ja työsamme.

Suoraan käytännön työelämään liittyviä artikkeleita teoksessa on useita. CoPassion-hankkeen kanssa yhteistyötä on tehnyt Suomen Akatemian tutkimushanke ”Myötätunnon rakentuminen varhaiskasvatuksen arjessa” (2016–2020). Myötätuntokulttuurien luomisesta päiväkodeissa kirjoittavat Antti Rajala, Lasse Lipponen, Annukka Pursi ja Rekar Abdulhamed. Artikkelissaan he tarkastelevat hoiva- ja kasvatustyön tavoitteita sekä päiväkotiyhteisön kollektiivista kykyä vastata kärsimykseen. He kuvaavat myös, miten myötätuntokulttuureja voidaan edistää päiväkodeissa keskustelemalla videoiduista vuorovaikutustilanteista. Lopuksi näkökulma laajenee tarkastelemaan myötätuntoa päiväkodissa osana varhaiskasvatuksen yhteiskunnallista ja koulutuspoliittista toimintaympäristöä. Monica Worline ja Anne Birgitta Pessi vuorostaan tarkastelevat lyhyessä artikkelissaan myötätunnon merkitystä

käytännön terveys- ja sosiaalityössä. He viittaavat muun muassa Gittelin ynnä muiden tutkimukseen (2000), jonka perusteella tiedetään, että sairaalahenkilökunnan kunnioittava keskinäinen kanssakäyminen ja tiimien myötätuntotaidot vaikuttavat siihen, että potilaat paranevat nopeammin ja kokevat vähemmän kipua.

Myötätuntoisen johtamisen eduista kirjoittavat Jari Hakanen, Sari Kuusela ja Anne Birgitta Pessi. Johtamisteorioista he linkittävät myötätuntoisen johtamisen vahvimmin palvelevan johtamisen käsitteeseen, jonka Robert Greenleaf lanseerasi vuonna 1991. Kirjoittajat kuvaavat myötätuntoista ja myötäinnostavaa johtajaa sekä johtajana että palvelijana. Tavoitetta havainnollistetaan kuvalla, jossa palveleva johtaja esitetään voimaannuttavana, vastuuttavana, suuntaa näyttävänä ja rohkeana johtajana. Toisaalta hänet kuvataan aitona ja nöyränä, kunniaa jakavana, ihmiset hyväksyvänä ja anteeksi antavana palvelevana johtajana. Myötäinto tuottaa voimavaraiset työolot, ja myötätunto helpottaa työn ja muun elämän kuormituksia. Yksilölle tämä kaikki tuottaa työn imua, proaktiivisuutta, terveyttä ja hyvää elämää. Organisaation saama hyöty koostuu työn laadusta, sitoutumisesta ja palvelevasta kulttuurista.

Yli 20 vuotta työnohjausta tehneestä opit myötätunnosta ja myötäinnosta tuntuvat monella tavalla tutuilta. Myös seurakunnan työntekijä yhdistää nopeasti Raamatun ohjeet itkeä itkevien kanssa ja iloita iloitsevien kanssa myötätuntoon ja myötäintoon. Työyhteisöjen tilannetta tarkasteltaessa näyttää kuitenkin siltä, että kirkossa ja muussa yhteiskunnassa on aika laittaa niin vanhat kuin uudet opit käytäntöön! Johtamisen ja organisaation yksikössä Åbo Akademiassa toimivana opettajana olen myös vahvasti sitä mieltä, että kirkollisen johtamiskulttuurin on syytä muuttua hierarkkisesta johtamisesta palvelevan johtamisen suuntaan.

Muutama lievästi kriittinen huomio sallittakoon. Teoksen alkuvaiheissa tuodaan esiin, että CoPassion-tutkimushanke perustuu ihmiskäsitykseen, jonka mukaan ihminen kykenee aidosti orientoitumaan toisen hyvään ja saa tästä merkitystä kokemukselleen. Tätä perusteellaan muun muassa evoluutiokehityksellä ja sillä, että myötätunnon kyky on alun perin kehittynyt jälkeläisten hoivaamista varten. Frank Martela perustelee vielä artikkelissaan ”Hyväntekeminen inhimillisenä perustarpeena”, että tutkija Batson kumppaneineen on kyennyt esittämään uskottavaa kokeellista todistusaineistoa sen puolesta, että aito epäitsekkyys on osa ihmisluontoa. Hartaasti toivon, että asia olisi näin. Elämää nähneenä ihmisenä ja pappina pidän kuitenkin ihmisen selittämätöntä pahuutta ja kristinuskosta imettyä oppia synnistä – toki myös armosta – niin vahvana pohjavireenä, että on vaikeaa niellä ajatusta ihmisen perinpohjaisesta hyvyydestä. Olli-Pekka Vainio huomauttaakin lyhyessä kommenttiartikkelissaan ”Onko myötätunto aina hyve?”, että myötätunto asemoituu muiden (antiikin) hyveiden lailla kahden pahan väliin. Hän esittää, että jos ihminen välittää liian vähän, hän on välinpitämätön ja kylmä. Toisaalta liiallinen välittäminen voi johtaa käyttäytymismalliin, jossa vältellään ongelmien todellista kohtaamista. Hän viittaa myös myötätuntuupumiseen, josta kirjassa toisaalla keskustellaan enemmän. Edelleen Aristoteleen hyveajatteluun tukeutuen Vainio esittää, että eri hyveet tukevat ja vahvistavat toisiaan. Harkitsevaisuus tukee oikeaa rohkeutta, kriittinen ajattelu oikeudenmukaisuutta ja kärsivällisyys kohtuutta. Kirjan lopussa Maaret Kallio ja Anne Birgitta Pessi kirjoittavatkin tavoitteesta tulla lujasti lempeäksi – myös töissä.

HELI INKINEN
TEOL.TRI

LYNDAL ROPER Martin Luther: Renegade and Prophet. London: Bodley Head 2016. 577 s.

Tiesitkö, että Lutherin lapsuudenkodissa juotiin keraamisista juomakupeista, jotka olivat luksusesineitä eivätkä näin läheskään jokaisen perhekunnan käytössä? Entä sen, että vaikutusvaltaisessa asemassa olevat miehet suosivat mustaa väriä pukeutumisessaan Lutherin aikaan? Tai sen, että odotellessaan Coburgin linnassa tovereidensa ollessa Augsburgin valtiopäivillä Luther kärsi jatkuvista päänsäryistä ja hammas särystä? Professori Lyndal Roperin lähes kuusisataasivuinen Luther-elämäkerta valottaa reformaattorin elämää monipuolisesti ja pohdiskellen. Teos sisältää lukemattomia detaljeja, jotka tuovat viidensadan vuoden takaiset ihmiset, paikat ja tapahtumat hienosti lukijan lähelle. Roper ei kuitenkaan sorru yksityiskohtien viljelyyn muun sisällön kustannuksella, vaan detaljit sijoittuvat onnistuneesti kerrontaan tehden lukukokemuksesta monipuolisen ja mieleenpainuvan. Tämä on kirja, jonka olisin halunnut itse osata kirjoittaa.

Lyndal Roper on kansainvälisesti arvostettu tutkija ja nykyisessä toimipaikassaan Oxfordin yliopistossa ensimmäinen nainen, joka on nimitetty historian *regius professorin* (kuninkaallisen professorin) virkaan. Roper nousi laajempaan tietoisuuteen jo vuonna 1989 julkaisemallaan monografialla *The Holy Household: Women and Morals in Reformation Augsburg*. Kirja haastoi muun muassa Steven Ozmentin näkemyksen siitä, että reformaatioajalla huonekuntien valtasuhteita olisi määritetty tasapuolisemmin kuin aiemmin ja että paitsi naisten myös miesten asema olisi parantunut. Tämän jälkeen Roper on julkaissut sekä monografioita että artikkeleita tasaiseen tahtiin. Luther-elämäkerran punaisena lankana kulkee psykohistoriallinen tutkimusote, jonka kautta hän tarkaste-

lee paitsi Lutherin persoonaa, vaihteita ja ajattelua myös sosiaalista ja kulttuurista kontekstia, jossa tämä eli. Erityisenä mielenkiinnon kohteenaan Roper mainitsee Lutherin suhteen kehollisuuteen, ajatuksen hengen ja lihan välisestä suhteesta sekä ikään kuin edellisiin liittyen reaali-preesensin merkityksen Lutherin ehtoolliskäsityksessä. Tässä teoksessa hyödynnetty psykohistoriallinen tutkimusote oli Roperilla käytössä jo 1990-luvun puolivälissä ilmestyneessä teoksessa *Oedipus and the Devil: Witchcraft, Sexuality and Religion in Early Modern Europe*.

Martti Luther on elämäkerran kirjoittajalle kiitollinen tutkimuskohde jo yksin siitä syystä, että hänestä on jäänyt jäljelle niin valtavasti lähde materiaalia, myös omaelämäkerrallista. Roper on toisessa yhteydessä jopa arvioinut, että 1500-luvun ihmisistä Luther olisi jättänyt jälkeensä eniten omaelämäkerrallisia lähteitä. Pitää tämä paikkansa tai ei, *Weimarer Ausgabe* -edition (WA) sisältämä materiaali on huomattavan laaja ja monipuolinen. Omaelämäkerrallisen materiaalin käytöllä on kuitenkin aina omat ongelmansa. Kirjoittaja, siis historiallinen agentti, saattaa jättää asioita kertomatta tahallisesti tai vahingossa; hän saattaa muuttaa kertomustaan myöhemmin tai kirjoittaa jopa jotkin asiat kokonaan uusiksi. Usein omaelämäkerrallisen tekstin kirjoittajan motiivina on ohjailla lukijaansa omaksumaan tietty näkemys asioista, kuten muun muassa dosentti Päivi Salmesvuori on todennut kirjoittaessaan biografian historiallisesta tutkimuksesta. WA:n toimittajien mukaan Lutherilla oli nimenomaan taipumus selvittää sanomisiaan jälkikäteen muokkaamalla niitä selkeämpään ja ymmärrettävämpään muotoon.

Roper onkin kritisoinut aiempia Luther-elämäkertoja, esimerkiksi Martin Brechtin 1980-luvulla ilmestyntä kolmiosaista biografiaa, siitä, että ne perustuvat liian yksipuoliseen materiaaliin eli Lutherin kirjeenvaihtoon. Lutherin kirjeiden käyttäminen